

Tegenstrijdigheden in de Schrift

Jan Proos

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Artikel over Augustinus' conflict met de Manicheeërs. Zij beweren dat het Oude en het Nieuwe Testament strijdig met elkaar zijn en daarom ontkennen ze het gezag van het Oude Testament voor de christelijke gemeente. Augustinus is het daar niet mee eens.
Bronvermelding	Proos, J.P. (2010) Tegenstrijdigheden in de Schrift. In: Aan de slag met Augustinus, Bronnen van inspiratie - deel 2 (pp. 82-85) Gouda: Lectoraat Onderwijs & Identiteit
Thema *	Inspiratiebronnen
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2010
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Omgaan met verschillen

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Tekst 21 Tegenstrijdigheden in de Schrift

Augustinus gaat in onderstaande tekst in tegen de Manicheeërs over wat er staat geschreven in de Schrift: 'In het begin maakte God de hemel en de aarde'. (Meer informatie over het conflict met de Manicheeërs kun je in de inleiding vinden.) Augustinus was zelf negen jaar lang sterk onder de indruk geweest van de opvattingen van deze sekte. Omdat hij de sekte daarom van binnenuit kent, kan hij aangeven hoe er gedacht wordt en waarin ze afwijken van de Bijbelse leer zoals die in de kerk werd geleerd. Hij ziet heel scherp dat het geen kleine verschillen zijn, maar dat het om wezenlijke verschillen gaat. In onderstaande tekst gaat het erover dat de Manicheeërs het gezag van het Oude Testament ontkennen voor de christelijke gemeente. Augustinus is het daar niet mee eens. Opvallend is dat hij zijn gemeente verder huiswerk meegeeft.

Hoe om te gaan met tegenstrijdigheden in de Schrift

(...) Ik herinner me dat ik u, geliefde broeders en zusters, een antwoord van mijn kant heb beloofd op de dwaze en verderfelijke aantijgingen van de Manicheeërs, waarmee ze het op het Oude Testament hebben voorzien. Het zal niet uitblijven, als de Heer tenminste zo goed is om het mij te schenken. Let goed op en heb oog voor de valstrikken van de slang. Maak uw nek eruit los en leg hem onder het juk van Christus. De Manicheeërs deinzen er nu eenmaal niet voor terug om argeloze mensen te misleiden.

Ze beweren bijvoorbeeld dat de geschriften van het Oude en het Nieuwe Testament strijdig zijn met elkaar. Ze zouden zo tegenstrijdig zijn dat ze niet binnen een en hetzelfde geloof kunnen samengaan. In een poging om ons ervan te overtuigen dat meteen al de eerste regels van het boek Genesis en van het evangelie volgens Johannes elkaar bestrijden, zetten de Manicheeërs ze als het ware lijnrecht tegenover elkaar.

"Mozes zegt duidelijk," beweren ze dan, "dat God in het begin de hemel en de aarde maakte. Over de Zoon door wie alles is gemaakt, zegt hij niets. En dat terwijl Johannes zegt: In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God. Alles is erdoor gemaakt en zonder dit is niets gemaakt." Zijn die uitspraken met elkaar in tegenspraak? Of is het eerder zo dat zichzelf

met elkaar in tegenspraak zijn en datgene wat ze zelf niet begrijpen, liever blindelings willen bekritisieren dan met toewijding onderzoeken? Zeg nu zelf, wat kunnen ze ertegen inbrengen wanneer ik antwoord dat het begin de Zoon van God is, in wie God volgens Genesis de hemel en de aarde heeft gemaakt?

Zou ik dat niet kunnen bewijzen? Ik weet toch dat er uitgerekend in het Nieuwe Testament, waaraan ze zich - of ze dat nu willen of niet - onderwerpen, als de nek van hun hoogmoed is gebroken, getuigen voor me klaarstaan? Want de Heer zegt tegen de joden die Hem niet geloven: "Als u Mozes zou geloven, zou u ook Mij geloven. Hij heeft immers over Mij geschreven." Waarom zou ik dan onder dat begin waarin God de hemel en de aarde maakte, niet de Heer zelf kunnen verstaan? Mozes, die - zoals de Heer met zijn woord bevestigt - over de Heer heeft geschreven, schrijft immers: "In het begin maakte God de hemel en de aarde."

Of is Hij toch niet ook dat begin? Hierover hoeft geen twijfel te bestaan, want de Heer antwoordt zelf - zegt het evangelie - wanneer de joden Hem vragen Wie Hij is: "Ik ben het begin, omdat Ik ook spreek met u." Ziet u? Dat is het begin waarin God de hemel en de aarde maakte. God maakte de hemel en de aarde dus in het Woord, de Zoon, door wie alles is gemaakt en zonder wie niets is gemaakt. Nu ook het evangelie dus blijkt overeen te stemmen met Genesis, kunnen we, op grond hiervan, onze erfenis in handen houden en de onstreden beweringen aan de onterfde kettters overlaten. (...)

In het begin maakte God de hemel en de aarde. Misschien zeggen ze wel dat dat niet over het Woord van God gaat. Stel dat dat het geval is. Dan vatten we "in het begin" dus niet op als "in de enige Zoon van God," maar als "in het begin van de tijd." Er staat: "In het begin maakte God de hemel en de aarde..." Niet dat er al sprake was van tijd voordat er überhaupt enig schepsel bestond ... Er zal toch wel niemand beweren dat de tijd eveneeuwig is aan God, de Schepper van de tijd? Nee, de tijd kwam gelijk met de hemel en de aarde tot stand. Versta het dus maar zo dat je in ieder geval de afstand tussen de schepping en de Schepper erkent, en niet beweert dat God die de hemel en de aarde gemaakt heeft, eveneeuwig is aan de hemel en de aarde die Hij heeft gemaakt. Dat het om meerdere personen gaat, komt vervolgens duidelijk aan het licht in de uitspraak: "Laten Wij de mens maken als ons beeld en onze gelijkenis." Vergelijk dat nu met: "God maakte de mens als beeld van God." Als zelfs dat niet duidelijk

genoeg is, dan zou de verstandige lezer op het spoor worden gezet door het gebruik van het enkelvoud in het woord eenheid en de drieheid daarvan in het woord Drie-eenheid. Dat betekent dus dat het begin van het evangelie volgens Johannes in de ogen van de zorgvuldige lezer niet haaks staat op het begin van Genesis. Dat zou alleen een heel onzorgvuldige lezer kunnen concluderen.

Dit soort uitspraken komt in de Schrift veel vaker voor. Er zijn talloze voorbeelden van. De Heer zegt zelf in de Bergrede: "Maar IK zeg jullie dat je helemaal niet mag zweren, noch bij de hemel, want dat is de zetel van God, noch bij de aarde, want dat is Zijn voetenbank." Willen ze misschien ontkennen dat Christus in de hemel zit, omdat Hij zichzelf hier niet noemt?

En de apostel zegt: "Hoe onuitputtelijk zijn Gods rijkdom, wijsheid en kennis, hoe ondoorgroendelijk zijn oordelen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen! Want wie kent de gedachten van de Heer? Wie was ooit zijn raadsman? Wie heeft Hem iets gegeven wat door Hem moest worden terugbetaald? Alles is uit Hem, door Hem en in Hem. Hem komt de heerlijkheid toe tot in de eeuwen der eeuwen." Ook hier wordt de Zoon niet met name genoemd. De apostel zegt dat er één God en Heer is, uit Wie alles is, door Wie alles is, en in Wie alles is.

Waarom hebben de manicheeërs nu juist Mozes uitgezocht om tegenover de evangelist Johannes te stellen, en niet de apostel Paulus? Natuurlijk omdat ze argeloze mensen ervan wilden overtuigen dat de twee testamenten tegenstrijdig zijn, om het ene als getuige te kunnen gebruiken en het andere af te kunnen wijzen. Dat blijkt immers duidelijk uit hun dwaalleer. Zou er nog iemand zijn, die in zijn krankzinnige razernij bij onwetenden zou proberen aan te tonen dat het nieuwe testament met zichzelf in tegenspraak was, dan hoefde die alleen maar Paulus en Johannes naar voren te schuiven als vijandig en ruziënd, net zoals die anderen Mozes en Johannes naar voren hadden geschoven.

Maar het meest oprechte en ware geloof benadrukt de harmonie tussen Paulus en Johannes, en in zijn woorden: "Alles is uit Hem, door Hem en in Hem," leert de zalige Paulus dat onder "Hem" niet alleen de Vader, maar ook de Zoon en de Heilige Geest moet worden verstaan. Zo heeft het geloof ook de vrede tussen Mozes en Johannes op het oog, in wat Mozes heeft gezegd: "In het begin maakte God de hemel en de aarde." Als hij het woord begin opvat als het begin van de tijd, erkent hij in het woord God niets anders dan de eenheid van de Drie-

eenheid. Als hij het woord begin opvat als het begin waarin God de hemel en de aarde heeft gemaakt, begrijpt hij de Zoon er meteen bij in.

Er zijn nog heel veel andere voorbeelden te geven voor deze manier van uitdrukken in Gods Schrift. Maar daaraan gaan we nu geen aandacht besteden, geliefde broeders en zusters. Uw geheugen mag niet overbelast raken. Wat tot nu toe is verteld, moet maar genoeg zijn. Wat de rest betreft, voel u aangespoord om het zelf uit te zoeken, of let goed op wanneer de Heilige Schrift wordt voorgelezen. En overdenk en bespreek het dan met elkaar in eendracht.

Vragen:

1. In hoeverre zijn deze strijdpunten, zoals verwoord in bovenstaande tekst, voor ons nog relevant? Zoek ook eens op internet naar teksten in de Bijbel die als tegenstrijdig opgevat kunnen worden.
2. Twee leerlingen zijn in het Bijbels museum geweest en komen terug met het verhaal dat er verschillende versies zijn van het zondvloedverhaal. "Hoe weten we nu dat het verhaal uit de Bijbel wel waar is en die andere verhalen niet?" Hoe zou jij als leerkracht reageren? Kun je iets met de handreikingen van Augustinus?
3. Augustinus gebruikt behoorlijk felle woorden. Blijkbaar vindt hij deze kwestie erg belangrijk. Kun je citaten noemen waaruit die felheid blijkt? Hoeveel belang heeft de geloofwaardigheid van de Schrift in jouw onderwijspraktijk?
4. Zijn er op dit moment ook punten op dit gebied waar we als christelijke school alert op moeten zijn? Moeten we deze punten ook verdedigen?
5. Augustinus wil rekening houden met het geheugen van zijn toehoorders en daarom stopt hij met zijn preek. In hoeverre houden wij rekening met het geheugen van leerlingen? Zijn daar ook afspreken over gemaakt binnen de school?
6. Augustinus geeft zijn hoorders huiswerk mee. Wat vind je van dit huiswerk? Geef jij leerlingen ook zulk huiswerk mee?